

Materilní a duchovní kultura východních Slovanů

PODZIM 2007

Téma č. 8: SLOVANSKÁ MYTOLOGIE

Fr. Halas

*Když probudí se hlína, je to myš,
je-li sklu zima, zaroste větvičkama,
ryba je hastrmaní lžička, víš?*

A slza? Slza je voda, co sama.

Stručný slovníček pojmů	
dvojvíra	především 11.-13.st., koexistence pohanství a křesťanství, na vesnici více důraz na sepětí s přírodou a pohanstvím
mýtus	obraz magického způsobu přemýšlení
mytologie	soubor mýtů zahrnujících celistvě lidské vnímání, chování a prožívání
čas	za neustálého prolínání dvou protikladných sil vzniká ze statického projevu projev dynamický a díky působnosti těchto dvou sil vzniká pojetí času
mir	označení světa jako celku starými Slovany
božstvo	pojem abstraktní ležící ve světě idejí, v čase neměnné, nezávislé na národě, ani na prostředí, nemá žádné konkrétní pojmenování, není ani dobré ani zlé, je to čistý duchovní prvek přírody, ze které naše víra vychází (např. božstvo ohně); nelze o něm přemýšlet ani hovořit, lze ho pouze cítit
bůh	konkrétní projev božstva manifestovaným ve světě citů, je podmíněný národem, časem se vyvíjí a může z jednoho božstva postupně přejít do božstva jiného, jeden bůh se může zakládat i na několika božstvech, naopak jedno božstvo může tvořit i několik bohů.
div	zloduch (viz divoženka)
běs	původně božstvo obecně
obřad	soustava úkonů anebo zvyklostí seřazených podle určitých pravidel (např. svatba)
legenda	spojuje mýtus a křesťanskou pobožnost
byliny	mísí mýtus s historií
skazka	fikce, bez sakrálního rozměru
bylička	příběh o méně významných polobožích, démonech, duších, dodnes se zaznamenává
prahovost	rozdělení světa "naše" / "cizí"

A) Úvod

1. Stvoření světa (široké moře, tři holoubci, písek, úcta k zemi jako k matce, Alatyr jako otec všech kamenů na ostrově Bujan)

1. generace bohů (SVAROG a SATAN)
2. gen. bohů (člověk je s bohy součástí *miru*)
3. gen. bohů (tlak křesťanství)

2. Specifika ukr. mytologie (přírodnost a souvislost se zemědělstvím; spojitost s náboženstvím; panteismus, polyteismus)

B) Bohové slovanského panteonu

1. Perun
2. Dažbog
3. Chors kyjevský panteon (6 ks)
4. Stribog
5. Mokoš
6. Simargl
7. Veles
8. Svarog

3 - Svantovít	1 - PERUN (5 hlav: Svarog, Dažbog, Veles, Chors, Perun)	2 - Radegast
5 - Prove (bůh spravedlnosti)	6 - Podaga (bůh lovu)	4 - Triglav (Svantovít, Perun, Svitovid)
8 - ČERNOBOG (d'ábel, princip černé)	10 - Siva (= Živa, Krasopaní, bohyně lásky)	7 - BĚLBOG (uctíván v Kyjevě, princip bílé)

C) Živly (hlav. představitel atmosf. jevů: STRIBOG)

1. voda (úcta k řekám a nymfám; v pohádkách mrtvá a živá voda)
2. oheň (pod patronací Svarožiče, zákl. rys slov. náb. - úcta k ohni)
3. země (země je matka)
4. vzduch (vyslechne přání a odpoví)

D) Démoni a duchové míst (žijí všude kolem nás)

<http://www.fext.cz/bestiar>

1. vodní (vodník, rusalka, víla, nymfa, lesní panna)
2. ohnivé (ohnivý had, rarach, plivník, ohnivý mužíček, bludička, pták ihnivák)
3. zemní (Svjatogor, osilkové)
4. vzdušní (větrnice=meluzína, Baba Jaga X čarodějnice, znacharka, kolduňa, striga, vědma)
5. vegetační - polní: polevik, bělun, žithola, kosířka;
- lesní: heljak, divý muž "div", lešij=duch lesa
6. ostatní - duchové času: polednice, půlnočnice, klekánice
- osudu: sudičky, hoře, bída, smrt=Morana
- ochránci domovů: domácí skřítek=šotek=domovoj

E) Mrtví a onen svět

1. žárový ritus
 2. kostrové pohřbívání
- Démoni: můry, upír, vlkodlak, navi
"Špatná" smrt: mertvajaniki, založnyje, navrátilci
"Dobrá" smrt: roditeli

F) Svatá místa - vyvýšeniny, posvátný oheň

G) Pohanská bohoslužba - hradiště na Ukr.: Ržavynské, Šumské, Blahoviščenské
- zpěvy, modlitby, oběť, masky

H) Uctívání zvířat - kůň, slepičí vejce, kohout

I) Idoly - dřevo, kámen, kov (Arkona, Kyjev, Novgorod, Zbruč - záp. Ukr., Velíz u Kublova - okr. Křivoklát)

J) Velesova kniha - texty pohanských letopisů před 9. st., nejspíš padělek

Idol boha Velese na vrchu Velíz u Kublova

